OLIY TA’LIM XIZMATLARINING MAMLAKATDAGI O‘RNI

Y.K.Xasanova *- Turizm kafedrasi assistenti*
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy ta’lim xizmatlarining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotidagi o‘rni, malakali kadrlar tayyorlashdagi ahamiyati, innovatsion rivojlanish va mehnat bozori talablariga moslashish jarayonidagi roli yoritilgan. Shuningdek, oliy ta’lim sifatini oshirish, ta’lim xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish hamda ta’lim muassasalari va ish beruvchilar o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: oliy ta’lim, ta’lim xizmatlari, iqtisodiy taraqqiyot, inson kapitali, malakali kadrlar, innovatsiya, mehnat bozori, raqamli ta’lim, raqobatbardoshlik.

Bugungi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida mamlakatlarning barqaror rivojlanishi, avvalo, inson kapitalining sifati, ilm-fan yutuqlari va zamonaviy bilimlarga ega mutaxassislar salohiyatiga bog‘liq. Shu nuqtayi nazardan, oliy ta’lim xizmatlari jamiyat taraqqiyotini ta’minlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Oliy ta’lim nafaqat yoshlarga kasbiy bilim va ko‘nikmalar berish, balki ularning dunyoqarashini kengaytirish, mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish hamda mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga munosib hissa qo‘shadigan mutaxassislarni tayyorlash vazifasini ham bajaradi.

Oliy ta’lim xizmatlari deganda oliy ta’lim muassasalari tomonidan aholiga taqdim etiladigan ta’lim dasturlari, kasbiy tayyorgarlik, ilmiy-tadqiqot faoliyati, malaka oshirish va zamonaviy bilimlarni egallashga qaratilgan xizmatlar majmui tushuniladi. Ushbu xizmatlarning sifati mamlakatning mehnat resurslari salohiyati, iqtisodiy samaradorligi va xalqaro maydondagi raqobatbardoshligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Oliy ta’lim xizmatlarining mamlakat iqtisodiyotidagi asosiy vazifalaridan biri yuqori malakali va zamonaviy bilimlarga ega kadrlarni tayyorlashdir. Har qanday iqtisodiy tarmoqning samarali faoliyati bilimli, tashabbuskor va kasbiy kompetensiyalarga ega mutaxassislarga ehtiyoj sezadi. Sanoat, qishloq xo‘jaligi, axborot texnologiyalari, tibbiyot, ta’lim, moliya va xizmat ko‘rsatish sohalarining rivojlanishi ham ko‘p jihatdan oliy ta’lim tizimining imkoniyatlariga bog‘liq.

Oliy ma’lumotli mutaxassislar ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, resurslardan oqilona foydalanish va mehnat unumdorligini oshirishga xizmat qiladi. Natijada korxona va tashkilotlarning faoliyati samaradorligi ortib, iqtisodiy o‘sish uchun qo‘shimcha imkoniyatlar yaratiladi. Demak, oliy ta’limga yo‘naltirilgan mablag‘lar uzoq muddatli istiqbolda inson kapitalini rivojlantirish va mamlakat iqtisodiy salohiyatini mustahkamlashga xizmat qiluvchi

muhim investitsiya hisoblanadi. Shuningdek, oliy ta’lim tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Ta’lim jarayonida egallangan iqtisodiy, huquqiy, texnologik va boshqaruvga oid bilimlar yoshlarning o‘z biznesini tashkil etishi, yangi ish o‘rinlarini yaratishi hamda innovatsion g‘oyalarni amaliyotga tatbiq etishiga yordam beradi. Bu esa aholi bandligini ta’minlash va mamlakatda tadbirkorlik muhitini yaxshilash uchun muhim ahamiyatga ega.

Oliy ta’lim xizmatlari faqat iqtisodiy manfaatlar bilan cheklanib qolmaydi. Ularning jamiyat ma’naviy, madaniy va intellektual rivojlanishidagi o‘rni ham nihoyatda muhimdir. Oliy ta’lim olgan inson, odatda, axborotni tahlil qilish, mustaqil qaror qabul qilish, muammolarga ilmiy yondashish va ijtimoiy jarayonlarda faol ishtirok etish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Ta’lim insonning shaxsiy salohiyatini ro‘yobga chiqarish, kasbiy o‘sishiga erishish va jamiyatda munosib o‘rin egallashiga yordam beradi. Ayniqsa, yoshlarning sifatli oliy ta’lim xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish mamlakat kelajagi uchun strategik ahamiyat kasb etadi. Chunki bugungi talaba ertangi kunning olimi, muhandisi, o‘qituvchisi, shifokori, tadbirkori yoki davlat boshqaruvi mutaxassisi sifatida jamiyat taraqqiyotida ishtirok etadi.

Bundan tashqari, oliy ta’lim ijtimoiy tenglikni ta’minlash va aholining turli qatlamlari uchun yangi imkoniyatlar yaratishda muhim vositadir. Ta’lim olish imkoniyatlarining kengayishi yoshlarning bilim va qobiliyatiga asoslangan holda kasbiy faoliyatni tanlashiga yordam beradi. Bunda ta’lim xizmatlarining hududlar bo‘yicha teng taqsimlanishi, ehtiyojmand yoshlarni qo‘llab-quvvatlash va ta’lim infratuzilmasini rivojlantirish alohida ahamiyatga ega.

O‘zbekistonda oliy ta’lim tizimini takomillashtirish, yoshlarni zamonaviy kasblarga yo‘naltirish va ta’lim sifatini oshirish mamlakat taraqqiyotining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Oliy ta’lim muassasalari soni va ta’lim olish imkoniyatlarining kengayishi, yangi ta’lim yo‘nalishlarining joriy etilishi, nodavlat ta’lim tashkilotlarining faoliyati hamda xalqaro hamkorlikning rivojlanishi ta’lim xizmatlari sohasida muhim o‘zgarishlar uchun zamin yaratmoqda.

Shu bilan birga, oliy ta’lim xizmatlarining samaradorligini oshirish uchun ta’lim mazmunini mehnat bozori talablariga moslashtirish zarur. Ayrim hollarda bitiruvchilarning nazariy bilimlari bilan amaliy ko‘nikmalari o‘rtasida tafovut yuzaga kelishi mumkin. Bunday holatlarning oldini olish uchun o‘quv dasturlariga amaliy mashg‘ulotlar, ishlab chiqarish amaliyoti, loyihaviy ta’lim va zamonaviy kasbiy ko‘nikmalarni rivojlantiruvchi topshiriqlarni kengroq kiritish lozim.

Oliy ta’lim muassasalari bilan korxona va tashkilotlar o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash ham muhim vazifalardan biridir. Ish beruvchilarni o‘quv dasturlarini ishlab chiqish, talabalar amaliyotini tashkil etish va bitiruvchilarni ish bilan ta’minlash jarayonlariga jalb qilish ta’lim xizmatlarining amaliy qiymatini oshiradi. Natijada

talabalar o‘z mutaxassisligi bo‘yicha zarur tajribaga ega bo‘ladi, ish beruvchilar esa malakali kadrlarga bo‘lgan ehtiyojini samaraliroq qondiradi.

Raqamli texnologiyalarni ta’lim jarayoniga joriy etish ham oliy ta’lim xizmatlarini rivojlantirishning muhim yo‘nalishidir. Elektron ta’lim platformalari, masofaviy ta’lim, raqamli kutubxonalar va interaktiv o‘quv resurslari talabalarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Biroq bu jarayonda ta’lim sifatini nazorat qilish, axborot xavfsizligini ta’minlash va raqamli imkoniyatlardan foydalanishda teng sharoitlar yaratishga alohida e’tibor qaratish lozim.

Oliy ta’lim xizmatlarining mamlakat taraqqiyotiga ta’sirini kuchaytirish uchun bir qator ustuvor vazifalarni amalga oshirish zarur - professor-o‘qituvchilarning kasbiy mahoratini muntazam oshirish, ularni zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion o‘qitish usullari bilan tanishtirish lozim. Chunki ta’lim sifati ko‘p jihatdan pedagoglarning bilim darajasi va darslarni samarali tashkil etish qobiliyatiga bog‘liq - ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish, talabalarni ilmiy loyihalarga jalb etish va oliy ta’lim muassasalarida yaratilgan ilmiy ishlanmalarni amaliyotga tatbiq qilish muhimdir. Universitetlar nafaqat bilim beruvchi, balki yangi g‘oyalar, texnologiyalar va innovatsiyalar yaratuvchi ilmiy markazlar sifatida ham faoliyat yuritishi kerak - ta’lim xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, jumladan, chekka hududlardagi yoshlar uchun zamonaviy ta’lim resurslarini yaratish, stipendiya va grantlar imkoniyatlarini rivojlantirish hamda inklyuziv ta’lim sharoitlarini yaxshilash zarur. Bu chora-tadbirlar iste’dodli yoshlarning ijtimoiy sharoitidan qat’i nazar, o‘z bilim va qobiliyatlarini rivojlantirishiga yordam beradi - oliy ta’lim sifatini baholashda faqat talabalar soni yoki ta’lim muassasalari miqdoriga emas, balki bitiruvchilarning kasbiy tayyorgarligi, ishga joylashish imkoniyatlari, ilmiy natijalar va ish beruvchilarning talablariga muvofiqlik kabi mezonlarga ham e’tibor qaratish kerak. Ana shunday yondashuv ta’lim xizmatlarining haqiqiy samaradorligini aniqlash va mavjud kamchiliklarni bartaraf etishga yordam beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, oliy ta’lim xizmatlari mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy va intellektual taraqqiyotini ta’minlovchi muhim strategik omildir. Sifatli oliy ta’lim malakali kadrlar tayyorlash, mehnat unumdorligini oshirish, innovatsiyalarni rivojlantirish, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash va aholining turmush darajasini yaxshilashga xizmat qiladi. O‘zbekiston sharoitida oliy ta’lim xizmatlarini yanada rivojlantirish uchun ta’lim sifati va mazmunini takomillashtirish, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish, ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytirish hamda yoshlar uchun teng ta’lim imkoniyatlarini yaratish zarur. Eng muhimi, oliy ta’lim tizimi doimiy ravishda jamiyat va mehnat bozori ehtiyojlariga moslashib borishi kerak.

Shunday ekan, oliy ta’limga e’tibor qaratish faqat bugungi kun uchun kadrlar tayyorlash emas, balki mamlakatning kelajakdagi taraqqiyoti, xalq farovonligi va xalqaro raqobatbardoshligini ta’minlashga qaratilgan uzoq muddatli strategik vazifadir. Bilimli, mustaqil fikrlaydigan va zamonaviy kasbiy ko‘nikmalarga ega avlodni tarbiyalash orqali mamlakatning barqaror rivojlanishi uchun mustahkam poydevor yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-637, 2020-yil 23-sentabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini rivojlantirishga oid normativ-huquqiy hujjatlar.
3. UNESCO. *Global Education Monitoring Report*. Oliy ta’lim va ta’lim sifati bo‘yicha tahliliy materiallar.
4. Inson kapitali, innovatsion rivojlanish va oliy ta’lim iqtisodiyotiga oid ilmiy-uslubiy manbalar.